

IVAN MAŽURANIĆ

PJESME

PISMA

od Vinodolca školana

Vinodolski dolče, da si zdravo!
Novi grade, pozdravljam te lipo!
Od kada sam, da ti kažem pravo,
Pustil tebe, lipa moja diko!

Ne uživam tužan nikad mira;
Jer ne vidim ja tvoje zidine.
Još me tvoje vino jače tira,
Da t' nazovem ja dobre letine.

Ja ne vidim (u tujoj sam strani)
One ravne tvoje lipe polja,
Koje mene u majevih danih
Više puti jesu zazivala.

Jurve kada zelena bijahu,
Z rumenimi rožicama pokrita,
Lipo meni v jutro se smijahu
Z friškom rosom lipo ohladita.

Kazat ću ti (ako slušat hoćeš),
Kako tvoje zelene gorčice
(Al se ufam, da to činit moć ćeš)
Velike mi bihu ugodnice.

Kad jesene, kad brestiče mlade,
Koji v zimi pomrli bijahu,
Pusteć liste drhćući se hlade,
Pak prolitnje dneve pozbuđahu.

Kad vesela tica v friškom hladu
Gnjizdo svoje med liste sakriva,
Iskao sam njeznu dicu mladu,
Koja u njem ugodno počiva.

V kopriviću, koji s hladom svojim,
Ozdol skorom svu zemlju pokriva,
Kad ja onda pod njim lipo stojim,
Prolitnja ti moja tica piva.

Kada pako pride doba košnje,
Videti se po svem polju vali,
Kano da bi more bilo sinje,
Tuj veselje, kak da si kralj mali.

Kad va škuroj Mikulinskoj gori,
Polak tebe koja se proteže,
Znadio sam hodit doli, gori,
Vesel bil sam, izreć se ne može.

Kad vetraci ugodno puhahu,
Navadan bih gljedati slaviće
V gnjizdu svojem, kada počivahu,
Ter iz njega kazahu glaviće.

Slušaj grade! da ti se potužim
Od mojega rđavoga stanja,
V kom ne marim, da dneve produžim:
Marim mnogo njegovja kraćenja.

Nije ovdi hrastih, ni brestićih,
Koji bi me razveselit mogli;
Nij' jesenih, ni koprivić mladih
Koji bi me s hladom rashladili.

Nij' onoga silnog koprivića,
Pod kojim bim više puti čekal
Veseloga onog golubića,
S puškom v ruki, da bim ga otresal.

Nij' slavića, ni gnjizda njegovja;
Ni gorčice, Mikulinske gore;
Ni zelenih, debelih stablova,
Z listim svojim, ki pokriju bare.

Buduć da sam na kraj govorenja,
V kojem stališ moj sam potužio;
Prvo dakle našeg rastajenja,
Bog ti tvoju sriću uzumnožio.

Ako sam te gdigod uvridio?
Ne znam dobro, lud sam bil poita;
Jesam li ti štogod učinio,
Oprosti mi, mlade imam leta.

Za zlamenje, kada sam ti gudil,
Vidi leto, ovdi sam ga zbudil:
Hiljada je i osam stotina,
Još od zgora trideset godina.

PRIMORAC DANICI

O, koja davnim vedroga djedovom
Kazati lica, niti maglovitih
Noći vremenâ razatepsti,
Zvijezdo, milum ne mogaše lučjum!

Njegda nemili vodiše ratovi
Oce čez mrke jezero grozljivih
Smrti putova, ter u bojnom
Prsa tada gibaše se gvozdju.

Gdo bi tadašnjeg bojca opisao,
Kad svoga gorkim bije protivnika
Delija gnjevom; kad potokom
Žile rone Srde, kud ga nose?

Gdo bi junačke vrijedno ispjevao
Prvih vjekova poslove? gdo li bi
Kreposti znao, koje tamnom
Vrijeme nama zatajiše maglom?

Ah, vrijeme ljuto svaka jadovitim
porazi zubom: gvozdenom obori
Kružene stijenom kule, mudra
Iz kamenov razatepe slova!

Prestaše strašni grmjete topovi,
Jur ljudomorni bojevi prestaše:
Četverostrukim krvoločne
Verugami zavezazmo rate.

Jur britko v hramu gvozdje nemiloga
Pustismo Davra: muška pod oklopom
Ne zdišu prsa, nit pod silnim
Jur se vranac znoji već junakom.

Sad, Djevo, vječnim z mudroga opsjeni
Svijetle potomce istoka plamenom;
Sad muška svetim pali žarom
Srca, novu neka slavu traže!

Grozno sa mudrim kopje naputi jih
Mijenjati perom; bijesna zasjedati
Paripa mjesto, daj na tihom
Zvijezdo, njima vojevat Pegazu!

Uči, krvave, koje ukosiše
Djedovi mačem, vijence, dostojni tih
Otaca sini, Iliričke
Vile milim da zamijene darom.

PREDEM SLAVJANSKIM

Jasni polučnih višnjega žitelji
Neba kotarov, sileni davnijeh
Dusi pređova, beskonečna
Sada koje zavezuje vječnost!

Vi, o predašnjeg vremena Slavjani,
Koji junačkim sada potipljete
Zvijezde petami, dajte milum
Našu lučjum pozorite niskost!

Koliko tamni od neba ponori
Sjajnoga jesu sniženi, toliko
Po vrhu žarka sunca gizdo
Nestanoma vaša slava jezdi.

Sijedih premudri vašu naricaju
Krepost vjekova listi, po ledenih
Slavni mramorih čez stoljeća
Vaši k nama dopiraju čini.

Vi nekadašnja carevi vremena
Pobjediteljni bihote carevi,
Ter strahovitom vaše jadnu
Gvozdje Rimu zadavaše ranu.

Vi jug i hladna krajine zapada,
Vi svijetli istok slavno pobjediste;
Peterostrukim siloviti
K stupu nadom prikovaste Sjever.

Doklam u slavni curiti rumeni
Soka potoci davnjega budeju
Žila, premožno vrijedni dotlam
Sini vaše ime ne zametnu.

Zaman se blijeda trudi nenavidost
Bistru odijelom zvijezdu potamniti
Vaših imena, jadnim zaman
Diku vašu podoruje zubom.

Zaman se ljuti zmaji podizaju,
Ter ognjevitih širiju bezdane
Grla, grozeći se potomstvo
Vaše svojim zamijeniti skotom.

Zaman se mutna aždaje jezera
Giblju, i vkrutni stoglavi mračnijeh
Ljute jazova, cijeli zaman
Proti vama pakao se pjenu.

Hej, što će niska ponora ravnitelj
Pram nebu višnjem? što će nenavidost
Pram slavi vašoj? što li zmaji
Proti diki vašega potomstva?

Ne ima vrhu mirnoga blagosti
Duha, kojega jezero ognjenih
Strti pozojâ, niti gorke
Igda mogu razoriti Srde!

Žive u muških vaša još unukov,
Još slava prsâ žive, nit ikada
Iz zvesti zgine, od ovakvih
Jere rodnom proishode djedov.

Ako pogana bude nenavidost
Vječne nebesa kruge porušiti,
V groznoj samoći silno vaše
Ime zvučit, tere slava bude!

PROTIVNOST

Tout vive par contraste et par opposition

Rousseau

Čez protimbu živu svaka,
A lagodu jošće više;
Iz onoga, što te čaka,
Poznaš, koja tvar ti biše.

Ne zna luđak, što je radost?
Zdravje što je? Ne zna čili,
Dok ne stigne njega pakost,
A ovoga bol nemili.

Mornar tvrdo kopno ruži
Dok ga vjetar tihi riva;

Al sliskotu mora tuži,
Kad na daski razbit pliva.

Dok pod vedrim nebom skače,
Što j' sloboda, ptak ne znade;
Ali bijedu svoju plače
U sužanjstvo kad upade.

Junak dično rate slavi,
Demeskinju svoju hvali,
Dok ga bitva ne zabavi
I v pot krvni ne ukali.

Ne zna bogat, što je blago,
Dok nevolje ne iskusi;
Nit je komu dobro drago,
Doklam žuhka ne pokusi.

Kad nam žarko sunce sene,
Svijeta sjajnost mi kudimo;
Al tma zemlju kad odjene,
Vrijednost njenu tad vidimo.

Kada putnik dalke strane
Tudje pute kad prohodi,
Domovinu zvati stane
I vu srcu s sobom vodi.

Doklam cvijetak polje kiti,
Smrtnim malo duh naslađa;
Ali rese kad othiti,
Na pamet njim tad dohađa.

Pod maternjim doklam biva
Krilom čedo, nju ne pozna;
Al k maćehi kad dospiva,
Tad maternju milost dozna.

Slavijani, koji gade
Svog jezika domovinu,
Sad, kad nam ga iz ust vade,
Neće l' poznat njegovu cinu?

LJUBIĆ

Pitaš: zašto Ljubić šćitom svoje tijelo ne brani?
"Zato, jer predoben hoće da bude Ljubić!"

UTOPLJENI PIJANAC

Tko reče "jer pijani u vinu Mato poginuh",
Faljiva: u vodi Mato poginuh pijan.

PHILOSOPHIA I POESIS

Mileski građanom pokazaše nekada Thales
Biti da može bogat, ali da neće, Mudrac.
Milton, Tasso, Camoens, bistri pokazahu Pjevci
Biti da hoće bogat, al' da ne može Pjevač.

UMSTVOVANJE OD VEKŠEGA NA MANJE

Vulkan biše kovač, šepavo vrh toga božanstvo,
Ter lijepa grdom supruga biše Venus.
Knjasta kovača takaj prekrasna Stevu cjeliva
Supruga: zašto vilâš on ne bi bio takaj?

ISPUNJENA ŽELJA

Besmrtni si želel malim zadobiti posalcem
Kod kasnih unukov, blag ljubimče, život.
O radosti! tvoje srećom zadobiše hotjenje:
Ter živu svikadar, kih ne poznade unuk!

STRAH BOŽJI

"Kršćani, čuda čini strah božji svikdar", ovako
Prodiče pun svetom nekada Luka silom.
Istina: jer sileni ne bi jasne bogovi bili
V svinju, v magarca drugač glave sakrili nikad.

LAŠCU NE VJERUJ

Kad nikidan kod vrča tebe zazovnuše Mitar
Huncuta, ti lašcem potvori, Arbo, njega.

Pak kada poštenim čovjekom zazovnuše čera,
Vjerova: al vjerovat nikada lašcu nemoj!

OTKUDA IME SLAVJAN

Slava li? il mudro nareknuše nekada slovo
Slavjana? Pod sucem još sada prija stoji,
Slavan, ak dična nadjenuše slava pridavak,
Biti će; a slovan, ako ga slovo zove.
Dajte z obiju ovaj izvabite, Slavjani, značaj:
Historici z *slave*, z mudroga *slova* drugi.

SLAVOMIR STOJANU

(Poetička poslanica)

Stojanu lijepo zdravje Slavomir,
Slijedeći ter po spješnih odgovor
Pošilje jambih, koga - akoprem
U jednoj nogi jesu šepavi -
Koliko brže mu donesti će.

Njegdašnje premda naše pjesmice,
Koje su slavu drevnih djedovov,
Koje prejasnu zvijezdu zvenčale,
Na svaki način ti dopadaju:
Budući pako, tko će sviriti,
Promijenit glase njegov trebuje,
Predragi brajne! zato sad će naš
Novozvučeni krasnu varviton -
Jer tako Phoebus, tako išće rad
Od onih koji s lirom ophode -
Pojiti djevu, kojoj Ciprovi
Vrhunci, sveta koj Idalija
Na sto božanskih žrtvu kuriju
Oltarov; sad će, rekoh, silena
Božička, komu v lijevi ranjene
Bok djeve rtom strijeli njegove,
U vlašćih mirhu, v vlašćih alduju
Srdaščih tamjan, naša strunica
Zvoniti.

O zrij, kako prsa njim,
Kak jasne v možnoj oči plavaju
Radosti, kako cvatu crvene
Na licih rože: zrij, kak medene

Pripravne jesu usne k cjelovu;
Kak okol zlatnih kosa batrivi
U nježnih igrah pušu vjetraci;
Zrij, kako vrane luči - strjelatog
Prestolje božka - v ljubvi zopite,
Sim' tam' ljubezne vrte poglede!
Ter kaži, ljupki jel' Anakreon,
Miloglasna Sappho je li jest,
Jel' slavni Naso, jel' Horatius,
Pojući ljubav, tere mladJane
Ljubeći djeve, pravo imao?

I ovi, brajne, biše veliki
Vil sveštenici. Zašto ja ne bim,
Kojega mudri Phoebus jest komaj
V Parnasa svete hrame primio
I Hipokrene tajnu zvolio
Podahnut vodu, glavi krunice
Po nježnih curah dati pustio? -
Znamenje čestno? - Zašto ja ne bim
Ljubića milog njim naklonio,
Ter zlatni njegov tulac pjevao,
Da njegda momu, njegda pepelu
Na hvalu z jasnog oka suzicu
Ispuste krasne; al - što još bolje -
Na tavnoj stave rupi rožicu
I kamen k tomu, na kojemu jest:
"U ovom leži grobu Slavomir".

MOJEMU PRSTENU

Koga mi tvrde lijepa vjere
Njegda za zalog Vukosava dade,
Sada vu dviju prijeko jesi trgnjen,
Prstene, kusah.

Dakle bi možno, da je njena ljubav
Krhka, kak lažni kolobare ti si;
Dakle i žarki ikada bi mogal
Smrznuti Phoebus?

Jer što da mnijem? Milenih te nije
Suza očiju, nije li rumena
Cvijetak obraza mogao vu čilom
Zdržati stanju?

Neka svemoga sačuvat Citerska,
Neka strjelati Ljubić i ostali

Dostoje branit ovo od zla sljedstva
Bozi znamenje!

Oh, kako toplo tada u djevičanskih
Srce njoj prsih, kako meni glasno,
Kad mi te krasna daše, vu lijevoj
Kucaše grudi!

Oh, kako bistre sijevahu jasnim
Luči biserom, cvjetajuća kako
Lica plamtihu plamenom, rumene
Drktahu usne!

Čuše besmrtni, ter u svoje Višnji
Kriilo ljubeznu zanesoš kletvu,
Kad mi po strašne Ljubića strjelice
Ljubav izusti.

Drži zakletvu, lijepa ljubećih
Boginjo djevâ, ako vjeru slomi,
Tere dostojnom silenu pedepsom
Plati pogrišku!

MILUTINU

Blažen, koga nebes sudbina sliskijem,
Milutine, časom živit uputiše;
Blažen, zorno komu dadoše bogovi
Žitka slape, ter i mutnoga Hadriju
Strasti, milotihim minuti vjetracem!

Njega tamni kruzi mrke budućnosti,
Njega nemijele zaside Srećine,
Mračnim zavedene maglami - ne plaše.

Njemu silni Perun, štogodir sutradan
Smjera vremenimi tvoriti kruzimi,
Bijesne jadovita štogodir aždaje
Rova, ter manita sinovi Sjevera
Dnevom činiti će - srca ne bantuje.

Sadašnje trebuje, niti budućega
Traži rad plodove vremena; što mu sad
Dade bjegovita sreća, želanijem
Prime: ako li pak lukavo odvozi,
Koja donese jur, veselo othiti,
I krjeposti svoje sjenum odjene se.

Krhkim siječe nerad drvetom Indije
Srdite valove: niti kad tamna noć
Sjajne vlašiče, al jasnu prihodnicu
Strašnim smrtnom oku zakrije zastorom,
Drhćući straši se; niti, kad silenim
Zvižde jadra jugom, da mu inostrane
More ne požere trge, uplaši se:
Ak se iz visokog stožera iskučen
Svijet u prah razori, stalna potreti će.
Današnjem se klanjaj, pusti sutrašnjega,
Milutine, dneva! pusti prevarljivoj
Tamjan aldovati nadjeji: smrtnima
V nestalnoj kazuje dobra budućnosti.

Glej, kak protuljetna žuri se ptičica,
V hladnoj sjeni pojuć, malene žalosti
Iz prs isključiti? glej, kako kratkoga
Žitka tek veselo provodi pjevajuć?!

Potamnjena lica zvijezde popravljaju:
Al mračnog ne vraća ponora ravnitelj,
Koga neveselo mjeseca provodiš;
Natrag već ne vraća, i ako svaki dan
Juncev stotinu mu sniženo alduješ.

DOKTORU GAYU

Stožeri svijeta silom, niski ozvanjaše búkom
Dolci, ter ognjeni zrakove gromi ruše.
Ljuti zemlju vihrom, a mutiše more neverom
Vjetrovi, ter drobne do neba prahe nose.
Strašnim po bregovih tad rucaše lugovi zvukom
Ter ledene Velebić vrhove v snijegu zakri,
Kad sileni z mrzlih izsrnuše ljuto kotarov
Sjever, horvatski k zemlji da prigne govor.
Kad svoje noć tamna nadvisiše mrakove, svijetlu
Vašu da sakrije, Slavjani, zvijezdu maglom.
Al tada Gay bogovom svoju zavitje pobožnost,
Višnjim tad bogovom Gay za tišinu moli.
Gay, koga pri sretnom pogledaše porodu milom
Melpomene lučjom, molbami bije nebo:
"Eole, oče! nu zrij kak ljuti Hadriju muti
Sjever, kak slavsku vale na zemlju riva?
Kak crna mrkim ogrnuše Savu odijelom
Noć, tere horvatskom granuti Suncu ne da?
Što bogabojni tebi, što, Eole, skriviše narod
I kada, jer v strašnom vazda ga vihru rušiš?
Oh, ako još u tvomej što mogu, oče, molitve

Srcu, veži Sjever, ter ove mrake tjeraj!"
Nit dugo! već jasnom po Zagrebu kreše danicom
Ter sjajni Ilirom vazda navišće svijet.
O, kim da te zovem imenom, kim, Gaye? Promethevs
Mi se vidiš isti, s zvijezdami kad se boriš.
O, da zaisto! jer on božanskom duhove vatrom
Ilu poda, a ti ledove srca tališ.
On jednu višnjem sustegnuše iskru Olimpu,
Ti cijelim sanene zvijezdami luči grijaš.
Ali njega kavkaskom izložiše tebi povoljni
Jupiter orliču trim prikovana nadom.
O, triput bolje zadobiv ti od neba ždribe!
O, nikadar našim zabljivi, Gaye, njedram!
Kasno bude tebi gradit oltare potomstvo
V srcu, i na njih ti hvalu vužigat hoće.
O, kim da te zovem imenom kim, Gaye? Promethevs
Mi se vidiš isti, s zvijezdami kad se boriš!

VEČER

Kad sunce zapada na zahodu, trak
Pržala njegova rumen stiže mrak,
I brda doline sa sjenami steru;
Tad svirku zadjeva čobanče za pas,
A ovce ga slijede čujuće mu glas,
I veselo bečuć u tore se beru.

Kad rosa večernju lijeva pomast
Ke cvjetki krepeću pokušaju slast,
Glas zvona pobožni razlijevaju stine:
Sa jelenom košuta spješi na stan,
Trčeći vu dubravu lazi niz stran,
Ter zrije žurivo da ljub ne pogine.

Kad tammim odjenuje planine noć
Zastorom, i kaže preveliku moć,
Ter vrhu dolov svoje mrake poteže:
Tad ptica popijeva, gledeć gdi je drug,
Vre zadnju popijevku ter leti vu lug
I meko sa ljubom u gnijezdo se leže.

Stvor svaki se druži kad prohodi dan,
Ljubezno grleći ter ide na stan,
I v ljubvi ta svijeta do drugoga sniva:
Al samo mojoj ne da balsama hlad
Bolesti, ni sunca jutrašnjega slad -
Al samo mojoj boli zvijezda ne siva!

ILIR

O, glej onoga ptića ljubeznoga,
Gdje milovničkom nježne ljubavi
Zapaljen iskrom ljubav svu slavi,
Gdje zvoni dol od pjeva vilenoga;
Kom v srcu ljubav, radost v oku sjedi,
I kog pretiče blagi raj i slijedi!
O, kolka slasti rijeka tud protiče,
Kak trepte prsa, kak se rađaju
Ljubezni žari, kud dopiraju
Vilovni glasi, kuda oko miče!
Nije l' ti mil? - o dajda kaži tko je?
"Ilir ljubavjom krijepi srce svoje".

Al glej onamo zmaja ognjenoga,
Gdje raziteljnom v bitvi žestokoj
Razjaren vatrom tare svijet, pokoj,
Gdje huče dol od zvuka silenoga;
Kom grom u ruci, munja v oku sjedi,
I kog pretiče grozna smrt i slijedi!
Joj, kolka krvi rijeka tud protiče,
Kak bliska gvozdje, kak se valjaju
Tjelesa bojna, kud ga tjeraju
Davorski gnjevi, kuda sablju miče!
Nije l' ti strašan? - dajda, kaži tko je?
"Ilir junački brani pravo svoje!"

DANICI ILIRSKOJ

Kak sokol sivi koga sužanjstvujuć
Krutnim spletenog gvožđa rukotvorom
Kroz vijeke cijele od prirodne
Letnje nemil sustezuje zatvor;

Kad v uzi skućec krila navađenom
Revnošću v tanke zrake razastira,
Al, oh, željezna građa jača
Od plamenov slobode ga veže!

Pak dobrodjejna ruka mu dospije,
Krlетки tvrda vrata otvarajuć,
Il vrijeme davnog vijeka tajnom
Uzu svojom opodere moćom:

Ustane sužanj od dugovječnijeh
Trudna nevoljâ krila prokušati,
Ter uz lagane vjetre vještīm
Sunca kotar prolićuje mahom:

Tak, zvijezdo mila, kad Ilirom tebe
Zmožni na vedrost zvabihu bogovi
Z tamnosti grozne i potajne
Nazlobnosti lukavih vragova.

Ti stade, davnim jur upitomljene
Ropstvom, krilate konje ogledati
I sijevajući voz, gorućīm
Zlato kojeg nakićuje suncem.

Pak mjesto starog uresa, koga jest
Vkus tuđozemski rodio, žarkijem
Svjetlosti trakom, djevičansku
Glavu kiteć tere grudi snježne,

Bijesnim dodavši biće krilonogom
Po nebu hitriš jezdit Ilirije,
Mrzeć što prosta hoće ludost,
Il nenavist što poreće žuta.

Što suncu paći, ak zimićav ne bi
Hotjel mu žara primiti? - grije ga;
Il što da tuži, kad srebrna
Trak mu nikad ne oduzme luna?

Višnjih je duša mrziti predsude,
Mrzit potmastog puka ogovore,
I k cilju stalnom smjerajuće
Pute tihom sljedovati sviješčom.

O jezdi dakle, zvijezdo, junačkijem
Trkom po sjajnih, kud si nakanila
Putih, predragi spješno žarkim
Dom Ilirov nakiteći suncem.

NENADOVIĆ RADE

Strašna ti je gora Kunovica,
Kud se stere ni kraja se ne zna;
Al je lijepa Draginja djevojka,
Kuju lani obljudio biše
Mlad delija Nenadović Rade.
Prosi Rade Draginju djevojku,

Rade prosi, al je ne da majka,
Dok dvanaest konja ne osedla
Zlatnim sedlom i srebrnom uzdom,
Uzendiš od Stambula grada
I potkovam od suhoga zlata;
Na svakome konju po junaka,
Pod sabljami od grada Misira,
Pod barjaci od svile zelene,
Pod dolamam s sitnijem biserom,
Sijevajućim kano sunce žarko, -
Koji će mu do pomoći biti
Kad odvede Draginju djevojku.

Kad je Rade riječi razumio,
On osedla dvanaest dobrih konja
Zlatnim sedlom i srebrnom uzdom,
Uzendiš od Stambula grada
I potkovam od suhoga zlata;
Na svakome konju po junaka,
Pod sabljami od grada Misira,
Pod barjaci od svile zelene,
Pod dolamam s sitnijem biserom,
Sijevajućim kano sunce žarko, -
Koji će mu do pomoći biti,
Kad odvede Draginju djevojku.
Tere ide gorom Kunovicom,
Ide junak k dvoru djevojčinom
Na alatu dobru konju svome.
Jaše gorom dvi nedjelje dana,
Kada li je treća nastanula,
I gorice polak projahao,
Al eto ti čuda golemoga!
Sine žarka munja od istoka,
Ter udari u tananu jelu,
Kuda Rade s družbom prohađaše:
Stade jele treska strahovita,
Stade groma razloj po dolinah,
Po dolinah mrke Kunovice.
Ali Rade nazad ne uzmiče,
Već se svojom družbom razgovara:
"Zlo nam vrijeme, mila braćo moja,
Kad nam pada vatra iz nebesa
I udara u tananu jelu:
Il je moja na udaji moma,
Il je moja na umoru moma,
Il će nama loša sreća biti".
Al družina Radi odgovara:
"Ne budali, Nenadović Rade!
Nit je tvoja na udaji moma,

Nit je tvoja na umoru moma,
Već veselo svate dočekuje".

Istom družba u riječi biše,
Al to ide oblak od zapada,
Oblak ide a danak otide:
Pod njim krile dva vrana gavrana
I krileći na bor posjedaju,
Ter se krive kao mrki vuci
Po planinah gore Kunovice.
Al se Radi ino ne mogaše,
Već se hvata sedlu u sanduke
I povadi tanka deverdana,
Stisne pušku na lice junačko,
Tere rani dva vrana gavrana;
Prije oni k crnoj zemlji padu,
Nego ih je Rade namotrio.

Al eto ti čuda velikoga!
Kako vrani padoše gavrani,
Pade jednom prsten iz nokata,
Drugom pade od tuge zlamenje -
Crnog ruha komad 'z pod kreljuta.
Kad to vidi Nenadović Rade,
Diže prsten iz trave zelene,
Pak ga meće na bijelu ruku;
Diže ruho od zemljice crne,
Pak ga k vučjoj kapi prikopčuje,
Ter govori vjernoj družbi svojoj:
"Zli nam glasi, mila braćo moja,
Eto nama dva vrana gavrana,
Eto prsten, eto ruho crno:
Il je moja na udaji moma,
Il je moja na umoru moma,
Il će nama loša sreća biti".
Al govore dva vrana gavrana:
"Zla ti sreća, Nenadović Rade!
Kada naše ti pogubi glave:
Nije tvoja na udaji moma,
Već evo ti prsten od djevojke,
Da joj vjerno ti srce poznadeš,
Kojim te je milo milovala,
I evo ti tuge ruho crno,
Da poznadeš, Nenadović Rade,
Da je tvoja na umoru moma".
To rekoše dva vrana gavrana,
To rekoše, duše istekoše.

Kad to čuje Nenadović Rade,
Cvili jadan kano zmija ljuta

I družini svojoj progovara:
"Ej, družino, mila braćo moja!
Brže dobre konje pojašite,
Da vidimo, što nam sreća kaže!"
Kad družina riječi razumiše,
Svoje dobre konje razigraše.
Ter polete kano lastovice
Kroz goricu, mrku Kunovicu.
Kad su došli k dvoru djevojkinom,
Al su dvori u crno zaviti,
A na dvoru kuka kukavica,
A u dvoru Draginja djevojka
Leži mrtva na nosilu crnom:
Gore baklje oko djevojke,
Plače majka u crno zavita,
I uz kćerku ruke uzapinje.

Kadno dojde Nenadović Rade,
Gdjeno leži Draginja djevojka,
Nit besjedi, nit se razgovara,
Već on ide k mrtvoj dijevojci,
Bijelu joj je ruku cjelivao,
Bijelu ruku i ledena usta,
Tere trga sablju od bedrice,
Misirkinju zlatom okovanu,
Š njom se bije u prsa junačka,
Tere mrtav pada u njedarca,
U njedarca Draginje djevojke.

DANICA ILIROM, DANKU I VLADATELJU

Kao kad noćnih sred pokoja
Tama u skute svijet zavije,
I mrklinom gustih hvoja
Gora okrutne zvijeri krije,

Vuci viju, ruču lavi
Kroz zastore mrkle sjene,
Žvižde zmaji, i u dubravi
Muklim zvukom glase stijene,

A brižan se pastir s stadom
Divje u špilje snježnih gora
Skriva, opojen slatkom nadom,
Da će rujna svanut zora;

Al se prije svjetla uяви
Vrh istoka prihodnica,
I na vedroj sjaje glavi
Ljiljan rajski i ružica;

A za njome tekarski stupa
U rumelci zora čista,
I bio danak vodi skupa
Ruku u ruci ona ista:

Tako, ilirski bojni puci
Moji nebom ilirskime
Traci plovu, i u ruci
Samo iduće kažu vrime.

Al zenice bistre uprite
Jurve u vedra vrata istoku,
I mlađani dan vidite
Kako za mnom jezdi u skoku.

Jezdi u skoku pospješnome
I rumena sterc krila,
Tere u njedru nosi svome
Žarke zrake sunca mila.

Iz njegova skuta pada
Svjetlost ljupka, i tjera tmine,
Tko u noćnoj sjeni strada
Ufajući da ne gine.

Maglovitih vrh dolina,
Vječna tamnost gdje prebiva,
I visokih prek planina
Iskre siplje ognja živa.

Jezdi, jezdi, svijetli dane,
Kud te zrake moje zovu,
Kroz ilirske tvoreć strane
Zemlji staroj dušu novu.

Nit te tamna sjena plaši,
Povjetarcem kuda ploveš:
Kud ja idem, što te straši?
O! što u pomoć druge zoveš?

Moje, dane, stope slijedi,
I svaki čas svjetlost veću,
I podnevu u vrh sjedi:
Ja te dalje vodit neću.

Tebe divna žudi sloga
Ilirskijeh od naroda,
Od Dunaja golemoga
Do Jadranskih sinjih voda,

I odtole put zapada,
Gorotanskih preko gora,
I što ilirski jezik vlada
Vrh žalova Crnog mora.

Srbin, Bugar, Hrvat bojni,
I banatsko polje ravno,
Bošnjak, Kranjac i dostojni
Grad Dubrovnik - mjesto slavno,

Slavonija, Gore Crne,
I dalmatski vitezovi,
Plodna Istrija: sve ti srne
Željno u susret da te ulovi.

Svi se u naprijed s tobom diče,
Svi u tebi živu toli,
Da im u tebi nov svijet niče
I stvara se raj oholi.

Ah, ugodno prem je ovom
Rodu u zledi pomoć biti,
I podprijeti vlašću novom
Narod tako prije čestiti.

Prem je slatka riječ u njedru.
Reći u blagoj uspomeni:
Ja savezah krv mu vedru
I raspuhah plam ognjeni.

Plam, u kom se narod stari
U nov roda vijenac staplja,
Nit za ruge davnje mari,
Nego u slozi gnjeve utaplja.

Da, što rekoh? pače u slavi
Novi narod tako rasti,
Da nebeskoj u munjavi
Svjetlost javlja i nove vlasti.

Jakno soko mlad na ležu
Pod maternjim sjedi krilom,
Dok ga ljeta k zemlji vežu
I slabosti taru silom,

Al iz gnjezda kad ga zove
Vrijeme i u zrele dospije čase,
Put visokog sunca plove
I zrakom se vedrim pase:

Tako i vaša rastu veće
Krila u krilu neba, Iliri,
Izgubit se nitko neće,
U vedrine tko god viri.

Jer se u moćnog duba sjeni
Najprije nježno drijevero uzgaja
I u nebeskoj buci oreni
Trijesk od slabe glave odvaja.

Ferdinande! austrijskoga
Slavna roda slavni sinu,
Čim si sjeo djedinskoga
Sam prestolja na visinu,

Nuda višnje upri oko
Ilirskih put dubrava,
Kako mladi dub visoko
Raste i k nebu teži glava.

Vidi i u srcu sjeti tvome
Slatku radost rijetke sreće,
Da je rukom očinskome
Strom usađen tolik veće.

Strom, koji se gordo diže
Vedrom nebu pod oblake
I sad sada zvijezde stiže:
Veličine jur je take.

Nit se ikomu klanjat znade
Glava ohola osim tebi,
Pače ugodni plod svoj dade
Tebi samom ispod nebi.

Care vedri, goji, goji
Voćku tako plemenitu,
I kraljevski perivoji
Neće opustit vijek na svitu.

Dok se ilirskoj u desnici
Treskovita sablja bljeska,
Ne plaši se, i ako u slici
Pakla ori se strijel nebeska!

NAPREDOVANJE

*Est Deus in nobis,
agitante calescimus illo.*

U toplome jugu zemlja stoji
I livade u cvijetke razvija;
Gore, rijeke i doline goji
I sunašcem vedrojasnim sija.

Zemlja stara i narod je stari
Pod kreljuti štita ilirskoga,
Nit se drugač ozivati mari,
Dok mač paše i ufa u boga.

Pravdi blagoj kopja treba nije:
Pomoć s gori, pa lava obori; -
Al za svoje svaki krvcu lije,
Tare, bije, siječe, gazi, mori.

Ko u mrkloj noći rad prebiva,
Ol je lupež, ol hrđa na svijetu,
Jer kad sunce vrh nebesa siva,
Seb' ol drugom krije se na štetu.

Rumenom se zorom požuriti
Velik trud je tromu i lenjaku:
Ko za dom svoj ne znade umriti,
Da je žrtva risu i kurjaku!

Kad putnikom utruđenim veće
Crna gora meku postelj dava,
Ko se zorom probuditi neće
Med lupeži ostavši da spava?!

Njekim sunce vrh podneva sjaje,
A njekim se jur k večeru klanja,
Al čim dalje put zapada staje,
Sjena veća, a svjetlost je manja.

Nije mnogo ploviti put rijeke,
Kud vam dere sela i livade:
Al ko hoće da žive u vijeke
Treba vrtit da potokom znade!

Služiti se časom, kad se javi,
Jeste nješto, al tim nij' dospiti:

Kao Jozue sunce da ustavi
Treba onom, ki će čestit biti!

Ko Jozue nije, u noć pada
I pred zvijeri kriti se morade,
Kao kad krotka u gorici stada
Pomni pastir zatvoriti dade.

Al kolikrat, dokle zora svane
Iza magle po susjednom svijeti,
Pred špilju mu ljuti medvjed stane,
Pa mu ne da ni glave pronijeti.

Tako biva, da kom podne biše,
Dok još družu virihu iz noći,
Sad u sreći već ne plove više,
Neg od ovih traži si pomoći.

Blažen, ki se u podnevu grije,
Pa čest svoju ustanovit more!
Al ni onom velika zla nije,
Ki iz zore podiže se gore.

Klonite se večera i tame,
Jerbo u njih brat brata ne znade,
A u obje ove suza jame,
Ko k podnevu ne ide, upade!

Kâ je, dakle, kâ je ono sila,
Kojom svjetlost protjerava mrake?
Kojom naša Ilirija mila
Diže krila uz tanane zrake?

Bog je ona, Bog potajna sila,
Kojom sunce žarke javlja trake!
Kojom naša Ilirija mila
Diže krila uz tanane zrake.

VJEKOVI ILIRIJE

U hladanom skutu naših gora
Vrhu travnih zelenih prostora,
Gdi se u prodol malen hum obara,
Gdi se sliša od potoka mili
Romon, kud mu bistar talas cvili,
Krotka stada u vremena stara

U raskošnoj slobodi skakahu
I radosne danke provađahu.

A mlađani Ilir, uz povaljen
Panj od hrasta ležeći, razgaljen
Ćutom mira, veseo prebrajaše
Na pastirskoj tamburici žice,
I cjelove mile pastirice
U goranskoj pjesni popjevaše:
Sretne pjesni plama ljuvenoga,
Kom bi srce blizu srca svoga.

Blažen vijek se živiše posvuda,
Jer se jošte ne bi zloba huda
Po umrlih svijestih razastrla;
Jošte ne bi bratinska nesloga,
Ni pogrda dobra općinskoga
Do ilirskih srdaca doprla
Mir i sloga svuda carevaše,
Nit se o *mojem* i *tvojem* što znaše.

Gore općinske i općinska polja
Bijahu svakom, kog bijaše volja,
Da što sebi za život priradi;
A zakoni svakom bijahu
Um i *duša*, koji kazivahu
Pravo svakom, što treba da radi,
Da radosni u sreći provede
Vijek i slavan vrhu zvijezda sjede.

Višnjeg Tvorca hvaljahu u slici
Stvora: - u noći, zori i danici,
U vedrini, daždu, gromu i gradu,
U mjesecu i u zvijezda krugu,
Burnom moru i zelenom lugu, -
Svud božansku poznavahu vladu.
Narav divna divna crkva bijaše,
U kôj sunce mjesto svijeće sjaše.

Zbori od časnih staraca pod milim
Skupljahu se lipam, tere čilim
Momkom mudre savjete davahu;
I dokle se zlatokrile pčele
Njih vrh glave u košnice sele,
Plamenitu mladež naučahu,
Kako krotka stada pasti treba
I upravljat čistu svijest put neba!

Nu ti, blažen vijeće, dospijevaše
Koncu tvomu, kad se počimaše

Želja u prsih pojavljivat huda,
Kad pastiri pohlepni odviše
Jur općinska polja razdijeliše,
Ter se poljskog uloviše truda;
Nu i ovaj vijek bi sretan dosti,
Dosti sretan u poljskoj radosti.

Tad seljani - jer seljani tada
Bješe oni, ki pasuć nekada
U glas mio na dipli sviraše -
Tad seljani i seljanke mlade
Viđahu se, gdi na pustom rade
Polju brazde, i prostrane naše
Njive poljskim oruđem premeću,
Na pastirsku pozabljujuć sreću.

Prvikrat se tad u nepoznate
Još do onda pretvoriše late
Ravna polja Ilirije mile;
Prvikrat se tad u zlatno more
Zrelo klasje prerodi, i gore
Prvikrat se ozvahu, kad vile
Još nevještīm srpom žito žnjahu,
Nu tim vješt'jim glasom popjevahu.

Tada kosac, mjeranim korakom
Gazeć polje, kosu pješću jakom
Prvog krata kroz travu provodi,
I u gizdoj slobodi mlađane
Sjekuć late sa lijeve strane
Od sražene trave vale usplodi;
Tad mletačke cijepe prvog krata
Okusiše snopovi od zlata.

Nu, jaoh, oblak od praha se vije
Sa svih strana; - svud se o stijeni bije
Žvenk oružja i glas neprijatelja,
Štropot konja i jauk junaka,
Plač i suze vezanih seljaka
I viteških vapaj branitelja.
Zbogom i ti, vijeće, ki si polje
Orao... eto sad prave nevolje.

Eto groznih zmajeva iz juga,
Rimska eto na nas pade kuga,
Koja cijelim zavladaše svijetom;
Hun i *Tatar* eto iz sjevera,
A s istoka *Turčin* diže pera,
Da nas rukom satariše kletom;

I eto ti iz hladnog zapada
Ljutog *Franka* sablja na nas pada.

Rat ognjeni domovinu tare,
Dere, plijeni crkve i oltare,
U sužanjske verige okiva
Sve što žive, ol se Ilirom zove,
Staro, mlado, kmete i knezove:
Domovina sva u krvi pliva,
Pliva u krvi ljubljenih sinova,
Jaoh... sinova... sad tuđih robova!

Trči pastir sred zelenog luga
Pustiv gajde, a mila ga druga
Grleć, suzeć, man ustavit žudi.
Trči pastir i trčeći viče:
"Zbogom, dušo... sveta ljubav kliče,
Za dom slatki svako da se trudi!"
Tim se lovi praće, kâ bi prije
Gorska zabav, sad njom da se bije.

Trči seljak iza pluga svoga,
Trči preko polja širokoga,
Ter se poljsko za oruđe hvata;
Što bi lemeš, kaciga je sada,
A ostalog od težačkog nada
Stvara oružje krvavoga rata:
Handar, šaru, stijege, buzdovane,
Sablje, kose, tope i đeverdane.

Zanijemiše dubrave i luzi;
I seljanski milopojni kruzi
Zanijemiše na žvenk od sabalja,
Kao kad hladnoj u sjenci slavuja
Nježno pojuć ljuta uplaši guja,
Kada kradom u grm se dovalja.
Izgiboše ovce svilorune
I mirovne sa tambura strune.

Boj se bije na ilirskom polju,
Boj krvavi, i grozno se kolju
S ljutim zmajem naši vitezovi:
Sijeku, taru, gaze, lome, biju,
I viteški naši stijezi viju
Ispod neba kao sokolovi!...
Pazi, kako vrag u krvi pliva,
A ilirska nad njim sablja siva!

Eto onih, koji onamo ljute
Južne zmaje sijeku, i kreljute

Rimskom orlu svojim taru trijeskom,
Bat je i *Penat*; - a on koji Franke
Tjera okrutne i vedrije danke
Stvorit žudeć, u gromu nebeskom
Naprijed stupa i vražje sablje krši,
Ljudevit je, kom svud slava prši!

Eto onoga, koji Turke klete
Na alaje razganja i svete
Stijegje turskim nad glavami diže:
Kraljević je *Marko*, koga ruka
Strah je i trepet nesmiljenog puka;
Pa gle onoga, koji onamo stiže
Nožem cara na Kosovu ravnom,
Obilić je, zet *Lazaru* slavnom.

Nu, jaoh, *Lazar* i *Obilić* pada
Rane od smrtne, i š njimi zapada
Našeg sunca svjetlost uzdisana; -
Jur malena sva u krvi plove,
A Sigetske još brani zidove
Četa slavnog *Zrinovića* bana...
Al sad, vajmeh, *Zrinović* posrnu...
Sad noć plaštem zemlje naše ogrnu!...

Nu da je bogu i junačkoj ruci
Vašoj hvala, o ilirski puci,
Noćna sjena opet se uklanja!...
Jur ističu zraci od danice
I za njome pomoljava lice
Mjesec sjajni i tmine razganja,
Tmine vašom krvju opojene
I neslogom davnjom zadojene.

Na ufanju, koje stare vaše
U pogibno doba oživljaše,
Sloga sebi sad oltare gradi,
I na njima, starim na poštenje,
Blago, sreću, slavu i življenje
Spravnim srcem posvećuju mladi;
Sad kroz žice lire naše slatki
Milo pršeć propuhuju hladki.

Sad gle onoga starinu junaka,
Kom sunčana vijek ne sijeva zraka,
Kako prije pokraj puta staja,
Sav u suzah prigudjujuć Marka
I ubogog proseć sebi darka!
Kak sad veseo davori bez vaja,

Kak radosno javor-gusle cvile
I oko njih poskakuju vile!...

MOJOJ ***

I.

Otvara u rujnom divna zora istoku,
Rumelci u čistoj sijevajuća, vrata
A mlađan za njom danak u ognju od zlata
Jur jedva čeka i stupe vježba u skoku:

Kad momu od suza lijevanom potoku
Zajazi ognjene vale čudnovata
Duboka od sanki ruka, i prem poznata
Doleti u svijest mi slika u snu duboku.

Poznata slika!... ah, slika 'e tvoga bila
Vedroga od lica, dušo od duše moje:
Nu što ono rekoh? nije doletila;

Ne, ne!... u mom srcu uzamši črte svoje,
Oblačnoj hoti da se ujavi svijesti,
I blage od nade zrak mi u dušu umjesti.

II.

O, kako 'e bolno u njedrih tad mi igralo
Srce, na utvore od kipa toli ugodna,
Kad me tvoje, kao sunce izvrh ishodna
Neba, božansko bješe čelo osjalo.

Sprva se usprenuh malo od čuda, i malo
Motreći virih u snijevanja prigodna;
Nu kad se uduboh i vidjeh raju shodna
I lica i luči, o vječna moja hvalo:

Tad lica i luči i čelu i usta od meda
I snijege od vrata i golubove od grudi
Radosti u rajskoj opojen razgledah;

I željna ruka i nehoteć se ispruži,
Uznosno objatjem tijelo da ti okruži
I cjelov otme... nu, vaj, tijem se uzbudih!

III.

Vaj, vrli udesu, koli 'e tvoja osuda
Teška vrh mene! 'er zašto bježi izbrana

Pređa mnogom slika? i još ni u snu ni'e dana
Žuđena sreća i cilj mom paklu od truda?

Vaj, kuda izgubljen mir da ustražu? ol kuda
Ranjenom srcu lijek da iznajdu? 'er rana
Smrtna me kolje, a pomoć se uzdisana
Ne javlja rani smrtnoj odnikuda!

Od rujne zore tja do zapadnoga
Sunčana zraka u zalud lete uzdasi:
Pa još ni noć da lijek ni'e truda moga?

Daj, prosti, udesu, o jadnom robu oprosti,
Kom jedva od gorcijeh ostaju suza plasi
Života ostanci... al man se tužim... dosti!

NAPAST

Što se u grudi javljaš, u samotnoj grudi,
Nesmiljena željo i plamu zloćudi?
Nisam li ti dosta veće robovao,
I ljubeći vilu tužan bolovao?
Bolovao tužan, nu, vaj, bez pomoći:
Čim mi ju smrt pokri sjenam vječne noći!

Vidih, jaoh, preljuti mraz na vedrom čelu,
I na rajskom licu lijer i ružu uvelu;
Vidih luči od oka smrću napojene
I koralje od ustih mrakom potamnjene;
Vidih prsi bijele, milen gaj od raja,
Poharane gradom smrti i teška vaja!
Vidih... nu što tužim? tko da oćuti jade,
Ke ljuveno samo srce moje znade?
Znade, znade uisto, i znat vijeku bude,
Dok života ovoga ne okonča trude!

A ti sad, o željo!... al što tajim? reć ću:
Ljubavi!... jer ti si za moju nesreću...
Ti ljuvene u mreže opet da me uloviš
I zarasle rane tvôm strijeli ponoviš;
Ni časa ne staješ, sved u trudu bdeći,
Da me usužnjit možeš i zamkom zaseći.

Prosti, prosti, ah, robu, nevoljnome robu,
Komu duša odavna jur leži u grobu!
Prosti sužnju plačem sharanomu odveće:
Jere obladat sužnja, slava ti bit neće.
Bit ti slava neće, nadvladat onoga

Ki je udaren smrtno posred srca svoga;
Kom su ruke u zlatnom vezu toli izgnjile,
Da ne može rvat se, ni lomiti sile.

A tebi se od slave bolja zgoda kaže,
Jer tko jake obara, on se u pjesni slaže!
Traži dakle u svijetu vrsnije viteze,
I na ruke njima tvoje stavlja veze.
Njih rvi, njih pleši i njih zgrade obaraj,
I plamenom tvojim njih prsi razgaraj.
Zovi, vabi, i lažnom njih omamljuj slasti,
Kažuć raj, a krijuć pakao, u kog će pasti.
Kaži izvana blagu vatru i plam od neba,
A iznutra zimske lede krit ti treba.
S dvora zvijezde od očih, plovec u radosti,
Neka iznutra kriju strijele, ke će ih bosti.

Ah, tve ljute strijele, o ljubavi izdavna,
Na junake trati, i tad ćeš bit slavna!
Vidiš kako u gizdoj slobodi se slave,
I ponosne svoje podizaju glave?
Kako prsi oklopom mraza sjevernoga
Zakloniš, i luka ne plaše se tvoga?
Grde tebe, o siona, i božanstvo tvoje,
I prot carstvu tvomu ljute dižu boje.
Srca svoja nose gvozdjem okovana,
Gvozdjem, kom ljuvena ne dodija rana.
A tva da to trpi i trpiti bude
Slava, kôj se mjesec, sunce i zvijezde čude?
Kôj se zemlja u ropskom vezu smjerno moli
I bolesti ugodnom vazda u srcu boli?...
Ne, ne! Osveti, osveti grde te prikore,
Ke ti okrutni oni u tvom carstvu tvore!
Veži ohole svijesti, i pršeću veži
Volju, da pram tvomu gospodstvu ne reži,
Veži, o strašna, nu ne o kaukasko stinje,
Već ih traži o grlo posprezat vilinje.
Ni davat im orla k jetrom trebi nije,
Samo im prsi otvori, plam tvoj da jih grije.
Da jih plam tvoj grije!... dosta je veće onada
I tvôj ruci slave i njim ljuta jada!
Al se mene okani, i mom srcu oprosti,
Kom bi tuge dosta i dosta žalosti!...
To li, o siona, nećeš, nebo i pakao zovem
Tada u pomoć... nu evo, jaoh, u krvi plovem!...
Ah, u krvi plovem! krv je od srca!... stinem!...
Vaj!... zgodi me, o strašna!... gorim... ljubim... ginem!

PREDISLOVJE
K VELIKOMU NARODNOMU ILIRSKOMU KONCERTU

u srijedu 18. travnja

kanoti na predvečerje blagdana od narođenja nj. veličanstva
našega premilostivoga cara i kralja

Ferdinanda

na korist

naše poplavom Dunava u nesreću vržene državne braće ugarske
u ovdješnjem teatru obdržavanom

Godište mahnu plahim svojimi krili,
I sred njedara naših opet draga
Radost se rađa... Ah! radost, ku samo
Vjernoga od ognja plam uzbudit može
U duši onomu, koji za slavu roda,
Za jasnost krune i dobro svoje gori.
Jer čim od rujne zore prsti rujni
Veseli sutra nama dan otvore,
I zlaćen zrak se iznad istočnih gora
Od milenoga opet sunca ujavi,
Dan sretni bit će, koji nam njegda usplodi
Vladara jasna... ali ne, ne, dan će biti
Dobroga koji nam oca njegda rodi.

Ah sini, sini, svijetli dane, o sini!
I sunca tvoga zrakom duše upali
Sinova brojnih, kojih ti njegda tvojom
Milosti tako bogato darova;
Ah sini i kaži, koli 'e njemu u srcu
Bez broja narod, nad kim sioni njegov
Mač sve protimbe krši, tare i siječe,
I komu od carske njegove rumelke
Vijek rujna zora i zlaćen dan odsiva;
Dan, koji sadara zrakom svojim tamnu
Rasvijetlja propast nezgoda, u koju
Ugarska braća s hude sreće ogreznu,
Čim, njegda krotak, sada, jaoh, grozovne
Poraze spravlja Dunaj rijeka opaka.

Kao ljut da mrazna zima valovit mu
Uspregnu tijek i plahe vode, mukle
Prodira uzdahe, bjesni i svud se uvija
Od strašne srde, dok sramotni uzdrma
Vrh sebe jaram, kojim ga led ogrnu;
Ter vrlom zatim trče srditosti

Osvetom dišuć, preko jaza i preko
Dužnoga okružja razbijati gore
Satrena od leda, kano zao razbojnik,
Kad davnjih svojih sloboden veriga
Prot nebu i paklu u bijesu svom se pjenu.

Ah, bjesni, rijeko, u jedu tvomu bjesni,
I sram osveti, koji ti zima huda
U carstvu tvomu i u kući tvôj nanese!
Nu daj, poštedi grade, jaoh! poštedi,
Koji se u tebi kano labudovi
Ukraj jezera bistroga sjedeći
Ogledavaju i vale tvoje rese
Ah, šteti kuće, šteti tvorbe ljudske,
U kojih se mudrost čovječanska izmuči
Dok ih tančinom uma svoga izvede.
I život šteti, o, život, rijeko! život
Tjelesa ljudskih, ka te doli u prahu
Sad ponižena smjerno štuju i mole!

Nu vaj, molit se onomu ništ ne prudi,
Koji srca ne ima i blage ćutnje u srcu!
Ne sluša Dunaj, nego u bijesu svomu
Satira, i rve, i ori, i ruši, i dere,
I valja, i pjenu, i tare, i davi, i nosi
Starinske zgrade i mile dome od ljudi,
I djecu dragu, naraštaj budući
Svojemu rodu, i isti rod u vijeke.
Trepet se i grozni strah posvuda stere
Svud jauk i buka od ljudi, zidâ i krovâ,
Svud strahovito rucanje valova,
Svud grom topova, svuda zvuk zvonova,
Svud rasap strašni i smrt se strašna čuje.

Ah! smrt se čuje, kako otajno ophodi
U slici od rijeke, od trešnje i od noći prike
Sve pute i staze i grozna duplja od svojih
Čeljusti ljudskom krvi i mesom trpa.
Kao ljuta hijena, kad po tamnoj noći
U gluho doba trudne uspreža umrle,
U mirnom sanku kolje ih, davi i ždere,
Radosti od pakla i vražji u smijeh se oglašâ:
Tak smrt sadara u plaštu od noći crne
Umrle hini i mješte mira, u kojem
Bez brige tonu, gnjavu ih, hara i topi.

U strahu od smrti bježi majka tužna,
Pospješno bježi i mili spasit žudi
Život od raspa... Ah, majko, majko, oh... majko,
Kud tako spješiš?... draga čeda ostaše,

Mileni plodi i duša od srca tvoga,
Ostaše u ždrijelu vodenog pozoja
Bez ruke tvoje!... I nuto plam od srca
Usteže majku, i traži djecu milu
Posred valova, posred smrti opake
I, jaoh, ujedno s njimi grozno umira!
Ljubovnik svoju uz dragu u smrti pliva,
Uz oca sinak, uz prijana prijana,
Čim voda onoga, što je narav sveta
U jedno svojim sadružila vezom,
Nit gnjevu u svomu rastavit ne može,
I, svijet da pade, još će vrh podrtih
Komada od njega, kano svijetli od sunca
Zrak u mogućstvu svomu ljubav sjati.

Nu rovi, rovi, huda rijeko; od tvoga
Raspa božanska 'e jošter iskra ostala
U njedrih dobrom *Ferdinandu*, i po njem
Evo ovdilirskom slavnomu narodu,
Kojemu u srcu žarka ljubav plamti
Za vidat rane, koje sreća prika
Susjednom rodu i drugu njegvu odavna
Tak nemilosnim bičem sada uzroči.

O *Ferdinande*, svijetli care od carâ!
Daj, živi u slavi, i sreći dobroj živi
I goji u sjeni štita tvoga vjerni
Ilirski narod, koji te, eto, u svomu
Jeziku slavi i vlasti tvôj se klanja;
Daj, goji ga, o care, i sveder tvrđi bit će
Zid prsâ njegovih proti smrti i paklu,
Prot gromu i daždu, i prot vihru i gradu.
Učini, ilirski narod da te ilirski
I štuje i brani, i zakon sveti uživa,
Ter dok mu u ruci svijetla sablja siva
Ne boj se zalâ i smrtnih ran' ne boj se!

**BLAGOJ SJENI
GOSPOJE
JULIJANE GAJ rod. KOVAČ**

preminuvše

dne 18. prosinca 1839. u 73. godini dobe svoje

tugujući štovatelji

Pošto na svijet ti porodi
Plod i mlijekom svojim odgoji,
Vjerno s braćom svom da brodi
K svrsi i vazda š njom da stoji;

Pošto ploda tvoga trude,
Dobra majko, vidje u puku,
Kako iz tmina jedva žude
Da na sunčan zrak se izvuku:

Eto umireš! - al što pade
Iz ustih mi smetenije? -
Ne, ne umireš; jer nikade
Tko plod doni umro nije.

Dub, kojino put nebesa
Težeć bližnja polja opstire
I na nj plode svoje istresa,
Nikad vijeku ne umire;

Čim u plodu živi svomu,
Koji ako kad i izgine,
Živi u polju širokomu,
S kog tjeraše zle godine.

Čezneš dakle a ne umireš,
Mijenjaš sliku a ne gineš,
Jer kroz plod se svoj prostireš
Za sved živjet, premda stineš.

Blažen, kom je dano otići
Tim načinom, kojim ti ode!
Još blaženiji, kom se usrići
Toli vrijedne majke plode!

NA DAN 19. TRAVNJA 1840.

kao

dan čestitoga rođenja
nj. c. kr. veličanstva
cara i kralja

Ferdinanda

Gora ilirskih vrsi oholi,
Starih naših družu mili,

Što ste mraznim snijegom toli
Sijede obrve namrčili?

Što ste vjetrom studenime
Muklo stali uzdisati
I proljetno tiho u vrime
Dažde od suza prolijevati?

Prem je treba, da se u tuzi
Grob otaca naših plače:
Ali kad se britke u suzi
Rane operu, peku jače.

Tim sinite veće u dicit
Proljetnoga dana vedra,
I zelena mača u slici
Pripašite travom bedra.

Jer je pravo, da se onomu
U proljetnom vedrom danu
Rodni slavi dan, po komu
Dan proljetni nami osvanu.

Vam ne liči, da rumeni
Vijenac sijed vam pram ovije:
Ruža u mladih stoji u scijeni,
A starcem je trebi nije.

Srebro od kosa i ljeta mnoga
Ures starcu lijep je i hvala:
A tko reć će, da vam toga
Kob nesretna nije dala?

Nit se stidit vam valjade
Rad priproste halje vaše;
Jerbo krepost cijenit znade
On u onoga, tko mač paše.

Znam da vi ste stari i neće
U tijeck tromi stup da hiti:
Ali on bog je naše od sreće
Zgor podani tu na sviti.

Nos'te, dakle, starci mili
K njemu sijede glave i svete,
Kog dvoglavom orlu u krili'
Pod maslinom naći ćete.

Orla plašit nemojte se
Vi, koji mnoge orle ubiste;

Jer je on orô, s kojime se
Vjernu u društvu stokrat biste.

Kad dođete, zapršat će
Bojnim krilom orô vedri,
A jasnu vam morda dat će
Ferdinando ruku iz njedri'.

Tad slavići, koji se u krilu
Hladnom vašem tiho pasu,
Nek zapoju pjesan milu
U proljetnom veće glasu.

A vi posred tvrda kola
Stojeć sklon'te glave sijede;
Jer ne liči misao ohola
Onom, tko k svom caru grede.

I tadar se glase u blage
Jedan od vas neka objavi,
Da se od svoje djece drage
Vrijedan otac vrijedno uzslavi.

Što će kazat, nije trebi,
Starci mili, vas da učim,
Koji našu ispod nebi
Svud gledate sreću... i mučim!

U SMRT IVANA KOZULIĆA

II. god. prava slušaoca,
mladića prevelika ufanja,
u Zagrebu dana 3. lipnja 1840.
u 22. dobe svoje godištu na žalost svih dobrih
preminuvšega
tugujući prijatelji i domoroci

Sa sred nebesa sjajni mjesec gleda
Po gluhoj noći, i mrkle goni tmine,
Pak nas svakako sva radost ne mine
Kad svijet ostavlja i za brda sjeda.

Al kada preko naravskoga reda
Sa svoga mjesta jasna zvijezda gine,

Uplašen putnik blijedi vas i stine
I pred božanstvom svemogućim préda.

Tako je i nama, o Ivane mili,
Kad jasna zvijezda trčiš preko neba
Ilirskog, kud te teški udes sili.

Prédamo, Ivane, videć gdje nam reže
Smrt tebe mlada, kad nam najveć treba
Dobrih, a dobri nemilo nas bježe!

JAVOR

Gdi je ono uzraso javore,
Ispod brda, u dolini tamnoj,
U sred drača i tvrda kamena,
Ni na vodi ni na bijelom danu?
Gusta ga je magla pritisnula,
Pobratime, kano sinje more,
Da ga žarko i ne vidi sunce.
A vrh njega brdu na prisoju,
Tu se vise brijesti i jablani,
I gizdavi hrasti od vijeka,
Te se uz njih vite loze penju
I rumeno proiznose grožđe.
Tud šetaju srne i košute
I bijele od gorice vile;
Tud se ori bleka od ovaca
I svirôka mladog čobanina,
Žubor ptica i žamor vjetricâ.
Sam se javor sobom razgovara:
"Avaj meni do boga miloga!
Što sam tužan sreći sakrivio,
Te me huda u dolinu vrže
U sred drača i tvrda kamena,
U sred magle i debela hlada,
Ter se jadan ukrijepit ne mogu,
Ni pomolit glavu na vidjelo.
Kamen ne da, da u zemlju rastem,
Magla ne da, da se u vis dižem,
A drač ne da, da ukrijepim snagu,
Već mi pije krvcu iz njeđarca.
Il sam drvo, kô što drvje nije,
Te ne vrijedim, da po svijetu gledim?
Il je moje srce od kamena
Ter ne može dobra zaželjeti,
Ni priljubit dana bijeloga,
Ni pram jasnom nebu uzletjeti?

Da je prvo, otkuda mi grane?
Otkuda mi žile i korenje?
Otkuda mi ova kosa rusa,
Rusa kosa od uvela lista?
Da je drugo: drugo bit ne može;
Jer što zborim, to i srce želi,
A što želim, to i ustim velim.
Ajde dakle, jadno srce moje,
Kupi sile što najviše možeš,
Tere tvrdi u zemlji korenje
I razgoni stanovno kamenje;
Ne bi li nam bog i sreća dala
Da u jasan zrak se podignemo
I vedrije nebo ugledamo
Nit se plaši, tužno srce moje,
Ne plaši se tvrdoga kamena,
Nit se plaši drača bodljivoga,
Niti magle, ni debela hlada:
I okupi po žilama krvcu,
Već pomeni boga velikoga
Te se ne daj, već na nebo gledaj!
Što nam kobne uskratiše zvijezde,
To nam, srce, osvojiti treba
Svojom snagom i krijeposti svojom
I uprijeti put nebesa grane".
To govori a bogu se moli,
I sakuplja po žilama snagu,
I raspinje stanovno kamenje,
I odbija drača neplodnoga.
Koliko se javor posilio,
Tvrđi njemu kamen popuštao
I pred njime drač se ugibao.
Što ne danas, to će sutra biti,
Što ni sutra, to će prekosutra.
Uzdiže se zeleni javore
Od dan do dan nebu pod oblake,
Vite svoje razmahujući grane
I tjerajući maglu po dolini.
To gledali sa brda jablani,
Stari hrasti i zeleni brijesti,
I pod njimi vinove lozice,
To gledali, te su govorili:
"Mili bože, čuda velikoga!
Što se ono zamuti dolina,
Gdje se po njoj gusta magla vije,
Gusta magla kano sinje more,
Il zeleno ždrijelo od jezera?
Rek bi, brate, kit ga zamutio,
Golem kite il aždaja ljuta,
Il se po njem valjaju dupini!

Vijek prođe, toga bilo nije,
Drugi prođe, toga ne vidismo;
Treći prođe, i još ne bje toga!
Iz sred magle i debela hlada
Zelen javor pomolio glavu!
Kud se penješ, mladani javore,
Kud se penješ, kud li grane stereš?
Nećeš jadan brda dohvatiti,
Iz nizine nadmašit visine".
Mlad javore tiho odgovara:
"Nije meni do visina vaših,
Do brdašca suncu na prisoju,
Već pomaljam glavu na vidjelo,
Da ugledam nebo sa zvijezdami,
Mjesec sjajni i sunašce žarko,
I pod njime što u svijetu biva.
Od koljevke pa do tamnog groba
Prava svakom veličina teče,
A od nogu pa do vrha glave
U pametnih mjeri se visina.
Nije moje, što stekao nisam,
I što pusta podade mi sreća,
Već je moje što sam dohvatio
Trateć svoju od njedara krvcu.
Nije visok tko na visu stoji,
Nit je velik tko se velik rodi,
Već je visok tko u nizu stoji
I visinom nadmaša visine,
A velik je tko se malen rodi,
A kad pane, golem grob mu treba!"

JAVOR I TAMJANIKA

Pobrđe je drvjem okrunjeno,
Tankim brijestom i vitim jablanon
I vinovom uz brdašce lozom.
Sve se loze uz drvje popeše,
Il popeše, il se popet žele:
Ali neće crna tamjanika,
Već zazire na dolinu mlada.

Dolinu je magla pritisnula,
Gusta magla kano sinje more,
A u magli uzraso javore
U sred drača i tvrda kamena,
Te iz magle pomolio glavu,
Kao bijeli labud iz jezera,
Pa zagleda na prisoj brdašcu.

Moli boga zeleni javore:
"Daj mi, bože, do prisoja doći;
Na prisoju crna tamjanika,
Tanka boka a stasa visoka,
Ne bi l' me se mlada dohvatila
I rumenim nakitila groždem!"

A ona se mlada razgovara:
"Da mi se je dohvatit javora,
Voljela bi, neg na brdu brijesta,
Brijesti su se na suncu rodili,
Ili brijesta, il vita jablana.
I na suncu i na čistom zraku,
A jablani vodi na izvoru,
Ter im lasno bješe ustanuti.
A zelen se javor podigao
U dolini i u magli gustoj,
U sred drača i tvrda kamena,
Te sam sobom domaša oblake
I dostiže brijeste i jablane!"

To govori a prigiba vratak,
Ter se svija pod brdo niz brdo,
Ne bi li ga mlada dohvatila.

Gledao ju zeleni javore,
Gledao ju te joj govorio:
"Bogom sestro, crna tamjaniko,
Što prigibaš na dolinu vratak,
Te se svijaš pod brdo niz brdo,
Gdje se druge uz jablane penju,
Uz jablane i zelene brijeste?
Ili ti je život dodijao,
Ter u dolu tamnog groba tražiš?
Il na brdu dosta drvja nema,
Ko ni vite u dolini loze?"

Pa javoru loza odgovara:
"Bogom brate, zeleni javore,
Podosta je na prisoju drvja,
Dosta brijesta i dosta jablana,
Dosta ih je, al nijesu za me;
Već me srce na dolinu vuče,
Da grob nađem, gdje mi druga nema."

- "Bogom sestro, crna tamjaniko,
Nemoj tako umirati mlada!"

- "Bogom brate, zeleni javore,
Ako umrem uz tebe ću biti!"

- "Dušo moja, crna tamjaniko,
Kad te, dušo, ja pogledam mladu,
Od milosti srce moje kopni
Kano gruda snijega u njedarcu".

- "Srce moje, zeleni javore,
Kad na tebe ja pomislim mlada,
Od radosti srce moje plamti
Kano svijeća na večernjem hladu".

- "Dušo moja, crna tamjaniko,
Hoćeš li mi vjerna loza biti?
Ja ću tebi potporni javore!"

- "Srce moje, zeleni javore,
Bit ću tebi vijerna lozica,
Kad ti meni potporni javore".

Pa se jedan k drugom približuje:
Vita loza silazi javoru,
A javor se k vitoj lozi penje.

To gledali sa brda jablani
I zeleni sa pobrđa brijesti,
To gledali te su govorili:
"Eno, kud se povi tamjanika,
Kud se povi pod brdo niz brdo,
I susreta zelena javora,
Kojino se iz doline diže,
Izmed drača i tvrda kamena,
Izmed magle i debela hlada,
Kan da drva na pobrđu nema.
Sloboda je što čini javore,
A sramota, što nam loza radi:
Već mi ajde da jih rastavimo!"

To rekoše a vihar digoše,
Ter se vihar po dolini vije,
S tvrde stijene do stanovna krša,
I razdvaja lozu i javora.
Stoji kršnja grana u junaka,
Stoji škripa žila u lozice,
Stoji jeka vihra po dolini.
Dan ka dnevnu, tuga za nevoljom,
Što ne danas, to će sutra biti,
Što ni sutra, to će prekosutra:
Vene loza težeć za javorom,
Vene javor težeć za lozicom:
Svako gine, jer mu drugo čezne,
Nit će jedno da preživi drugo.

Jedno veli: "Ja umirem, dušo,
Ali mi je lasno umrijeti,
Kad za tebe ja pogibam mlada!"
Drugo veli: "Ja umirem, srce,
Ali mi je lasno umrijeti,
Kad mi s tobom živjet ne dadoše".
To govore a s dušom se bore.

Gledao jih čoban od ovaca,
pa od mila suze proljevao,
Ter ostavlja na plandištu ovce
I silazi dolje u dolinu,
Pa napravlja gusle od javora
A gudalo od lozice vite,
Tere pjeva ljubav po gorici,
Ljubav pjeva, pripjeva junake,
Kojino se s niska uzvisuju,
Kano njegda zeleni javore.

Zagreb, 4. lipnja 1840.

PROLOG

k teatralnom predstavljanju ilirskom,

po
društvu Novosadskom
u srijedu 10. lipnja 1840.
u Zagrebu
otvorenom

Iz donjih strana domovine naše
Evo nas ovdje za prokušat ono
Što nikad nitko prokušao nije
Na mjestu ovom! - O, kolike smetnje
Nadvladat ima, koji novom stazom
Pram cilju ide! - Sad kroz trnje i šume
Trebaju mu proći; sad pregazit vodu;
Sad preko stijene, koja put mu priječi,
Skočit mu valja; pa najposlje kada
I nju prevali, nagazi na vuka,
Kom ako uteče, razbojnik ga stigne.
O, koliko tu srca i znanja treba,
Za slavno dobit sve one zapreke,

Koje se u svakoj novoj stvari dižu,
Baš kano da se iz oblaka plode!

A što nas vuče iz dalekih strana
Na ove vruće daske, kuda samo
Božica prave umjetnosti šeće?
Nas početnike, koji smo samo od šale
Za radost svoju i veselje drugih
Po koju žrtvu Taliji prinijeli?
Možebit da nas znanje vuče simo,
Gdje pravog znanja izobila ima,
I gdje i vješt bi potamnjeti moro
Kano pred suncem zvijezda? - O, zaista znanje
Nas k vam ne vuče; jer ga u nas nema!

U nas ga nema! - niti tražit valja
Da nejak mladić znade put od zvijezda,
Il narav divnu, il čine starih vijeka,
Ko učen starac, koj svoj život strati
Gledajuć nebo, il promatrajući
Narav, il stare prevraćajuć liste.
Ali se u dečka volja hvali i srce,
Po kojem i on katkad postat može
Ono što starac, ako ga meštarska
Prijazna ruka s ljubavju provede
Do cilja, i ako, kada s puta stupi,
Opet ga ljupko pravoj stazi vrati.

A srce i volja i nas simo vuče;
Nit išta drugo, nego srce i volja
Mogaše učinit da se usudimo
Na svetom ovom umjetnosti mjestu
Štupiti pred vas; ne za kazat ono,
Što u nas nema; neg za ukazat ljubav
Pram rodu svom, - ah! ljubav čistu i svetu,
Koja i vama stalne prsi grije,
I pustit neće da pogine sjeme
Od kog će njegda možebiti naši
Unuci slatke uživati plode.

Drobno je zrno, i kad se primi u ruku,
Jedva se vidi; ali iz njeg, kad se metne
U plodnu zemlju, velik hrast se digne,
I umoran se pod njim putnik hladi.

Gojite dakle, o gospodo slavna,
Gojite rosom milosti i suncem
Ljubavi vaše zrno, koje evo
Smirenim srcem mećemo u krilo
Srdaca vaših, - o, gojite sjeme,

Za koje će vas blagosiljat djeca,
I spomente se, da, ako se nigda
Hrast ne posadi, nigda ga bit neće,
I da, ako se mlado drvo pusti
Na volju snijegu i burnomu vjetru,
Prije dobe gine i nikad ploda nema!

PERU

Srećno pero, pođi u ruke
Nesmiljene me gospoje,
Ter joj teške piši muke,
Ke š nje trpi srce moje.

Piši moje jade i tuge,
Kîh sâm pisat nijesam smio,
Bojeći se ljute ruge,
Kôm mi 'e njezin gnjev prijetio.

Oh! daj, kad te primi u bijele
Prste, i radost ushtje opisat,
Ti sveđ moje nevesele
Dnevi i noći htjej joj risat.

Mješte šale piši uzdahe,
Smijeha mješte - suze piši,
Jeda ohole misli i plahe
Jurve uspregne i mene usliši.

Morda pazeć gdje prot volji
List u gorke suze ogreznu,
Već jedanput udes bolji
Volju omekša nje željeznu,

I na uzdahe koji u slici
Od vjetricâ pram joj nose,
Uzdah vrati u zjenici
Koja ispane kaplja od rose.

**NA SEDAMDESETI DAN
ROĐENJA
presvjetloga gospodina
grofa
JANKA DRAŠKOVIĆA
TRAKOŠĆANSKOGA,**

Nj. c. k. i apostolskoga veličanstva komornika
i slavnoga reda sv. Stjepana kralja apostolskoga viteza,
bivšega oberstara narodne konjaničke čete, itd. itd.
kanoti
načelnika učenoga društva ilirskoga
i
usrdnoga sveder domoročaca
pobožni starinske krijeposti
štovaoci
dana 20. listopada 1840.

Kada su naši u vijeku prošastome
I dušom, oci, i tijelom jezik mili
I vjeru svetu i slatki dom branili,
O, da mi 'e u vijeku bilo živjet tome!

Al mignu obrvom Bog svemogom svome,
I eto gdje krepki oci naši i čili,
Jeziku okrilje i vjeri i domu u sili,
Zamiču u tmine - a mi smo krvi trome!

Zamiču u tmine i sâm još jedan viri
Kao luč iz tmina, koj nam oce kaže,
A taj je Janko - o, poštuju ga Iliri!

Očinski štujte luč očinske snage
I na njem pal'te srca, 'er što je draže
Neg motrit oce i slijedit njih trage?

[JUR VIŠEKRATI PRIMIH PERO U RUKU...]

Jur višekrati primih pero u ruku
Da plam ognjeni ki me izgara opišem,
I tebi s koje danju i noću uzdišem
Objavim gorku ka me umara muku;

Il paka moju mijenjajuć odluku
Htih da ti uzdahe u miloj pjesmi orišem
I medna od glasa u rijeku satarišem
Ljuvene mreže ke me k tebi vuku:

Nu čijem se pero u crnoj masti utopi
Ugasnu plami i žarka vatra ugasne,
Ter mješte ognja mi liste led poklopi;

A čijem se u slađan glasak usne otvore,
Izliću riječi i tijekom još više opasne
Uzdahe ustežu, ki me smrtno more.

POSLANICA

Što je rosa tihom cvijetu,
Kada sušne vene od brige:
To je, dušo, meni u svijetu
Tuđem mana tvoje knjige.

Jerbo kako tihe od rose
Žedan cvijetak glavu diže,
Tako mene blaga nose
Slova tvoja k nebu bliže!

Cvijet oslabljen gine i pada,
Kad ga kleta suša obori:
A pakljene muke strada
Drago s dragom kad ne zbori.

Podaj, dakle, nebo blago,
Cvijetu rosu prija zore:
A ti, dušo, baci drago
Pismo u suza mojijeh more!

NA DAN 19. TRAVNJA 1841.

kao
dan čestitoga rođenja
nj. c. kr. veličanstva
cara i kralja

Ferdinanda

Lijepo 'e pjevat čine bojne
I junačku smrt u ratu,
Lijepo vijence vit dostojne
Za neumrlih djela platu;

Lijepo u skladne slagat pjesni
Čista srca ćuti mile
I zapjevat u ljuvezni
Jasne oči lijepe vile:

Al je ljepše glas u dike
Dizat dobra vladaoca,
Koji svoje podložnike
Ljubi plamom pravog oca.

Pusti glase tim smione,
Liro moja, danas pusti,
Od veselja da zazvone
Svi ilirski luzi gusti!

Jer nam danas dan osvanu
Čestit nad sve dane ine,
Dan kad prvo sunce ogranu
Milom ocu domovine.

Koji sreće ne poznade,
Osim gradit sreću u puku,
I nevoljnom koji daje
Možnu svoju carsku ruku.

Koji ljubezno liječi i naše
Sjajnom rukom ljute rane,
Zle protimbe koje nam daše
Još u davnje njegda dane.

I svog orla jakim krili
Od svakoga zla nas brani,
Da nas u svôj prijekoj sili
Huda sreća već ne rani.

Tim sad i mi složne u glase
Molimo se nebu, Iliri,
Uz njegovu slavu da se
Prostre i naša i raširi.

Jer je malo tih na sviti
Vladaoca dato od Boga,
Koji znadu ko on biti
Car i otac puka svoga.

ZARUČNICI

Dan ov lani donosaše
Nama vječne jade i tugu,
A danas nam nosi naše
Lijepe nade srećnu dugu.

Dan ov lani bijaše ždrijelo
Pakljenijeh od ponora
A danas nam preveselo
Vječne od sreće nebo otvora.

Dan ov lani sjenu od noći
Nam nad oči suzne uznese,
A danas nam, hteć pomoći,
Blage zore nosi urese.

Lijepi dane, premda mio
Ljubećem si srcu momu,
Želim opet, da bi bio
Danu s puta ti drugomu.

Da bi s puta bio danu,
Tihe od sreće, blaga od raja,
Koj će liječiti tešku ranu,
Ku nam zada ti sred Maja!

PROLOG
govoren
u Krapini

prigodom

prvoga narodnoga kazališnoga predstavljenja
dana 29. kolovoza 1841.

Pod vedrim nebom ilirskih zemalja,
Sred okolica punih draga uresa,
Kud oko bludi od planinskih vrha,
Od tanke jele i zelenog bora,
Niz tihe briješke od pitomog cvijeća
Koje se u mirnoj dolinici goji;
Kuda se čuje romon vode i kuda
po mirnih Lazih stado muče, i pastijer
Razblažen tihim vjetricem seosku
Prebira svirku i čistu ljubav pjeva;
Kuda se u muklo doba od noći kobne
Sastaju vile sred Strahinja, i staro

Zameću kolo, a Čehov hrib oholu
U noćne mrake glavu ovija, a mjesec
Kao drag mu kamen vrhu čela sjaje;
Sred okolica ovih gnjezdo stoji,
Prastaro gnjezdo starog Čeha i Leha
I Meha trećeg, koji su svete svoje
U ledeni sjever razastrli orle
I bolju tamo domovinu našli.

A što bi uzrok, što su njegda njima
Umjesto cvijeća i zelenih polja,
Umjesto vedra sunca i žarka -
Snjegovi vječni omiljeli, i vječna
Sjevernog neba magla i led i sjena?
Uzrok bi okrutni jaram Rima oholog,
Uzrok željezna tuđa ruka i kleti
Inostran krvnik, kom je radost bio
Bezufan jauk žene ilirske i djece
Pod njegovom sjekirom ginuće.

O, koliko si, domovino moja,
Od hude sreće pretrpila rana!
O, koliko si već prolila krvce
Za rodno ognjište i rodne njive i polja!
Nije čudo u tebi što se sve zeleni
Ljepoti u rajskoj, jer je u tebi svaki
Djedovâ iz krvi pronikao stručak
I jako iz kostih jakih praotaca
Izišlo hrašće; - ti si baš ilirska!
U njedru tvome ilirske kosti i krvca,
Pod nebom vedrim nad tobom ilirska
Djeca, - o, kaži, nijesi l' uprav moja?

Najprije te kruti Rimljanin pohara,
A ti se izbavi; dođe Franak, ti ga
Junački progna, a marvu od Huna sretno
Rasprša, i slavno na Grobniku razbi
Tatare divje, i Turke okrutne slomi.

A što da radiš, kad ti tuđa sila
Kao mora od srca najčistiju pije
Krvcu, te jošte kad se tebi otima
Što je svakom sveto - ime drago i sveta
Slavjanska ljubav? - Što da radiš? slušaš
Starinske čine svojih otaca, i griješ
Umorno srce pri žarkome suncu
Milosti kralja i svete sloge ilirske.
O, grij se, mila, grij se i doć će vrijeme
Da će ti ojačat slavna ruka i ružnu

S junačkih prsih skinut moru i svetom
Bratinstva vjerom protjerat ju u ponor.

DAVORIJA

Tko je rođen Slavjan, rođen junak,
Slavjanski neka danas diže barjak u zrak:
Svak britku sablju paši,
Svak dobra konja jaši!
Hajd, braćo, bog je s nami,
Vrazi su prot nami!

Eto na nas crni divji Tatar,
Gazeć nam rod i jezik, mili božji podar.
Tijem prija neg nas zakla,
Šljimo ga na dno pakla!
Hajd, braćo, u ime boga,
Tri smo na jednoga!

Hrabar ozgo Slovak, ozdol Ilir
Bratsku si daje ruku na junački taj pir.
Krš kopjâ; zvuk rogova,
Zvek mačâ, grom topova,
Hajd, braćo, bog će dati,
Naš će ga svladati!

Doba je već, ajdmo, ajdmo, ajdmo -
Dušmanskom krvi našu slavu da peremo.
Svak jednu glavu skini
Pak je kraj svakoj kini:
Hajd, braćo, u ime boga,
Tri smo na jednoga!

BLAGOTVORNOST

Blagotvoran Bog je svijetu,
Blagotvoran otac svemu,
I od svih dobar' što su u njemu
Kruna 'e da svoj ljubi stvor.

Svaki dakle srce svoje
Rado otvoraj tuđem jadu,
I Bog bit ćeš, koji te znadu;
Bog, jer bit ćeš blagotvor.

Blagotvornost milo 'e sunce,
Koje u tmimi jadnom sjaje
I potrebnu krepost daje
Za nevoljâ svladat moć.

Zato dokle sunce od sreće
Vas, o srećni, žarko grije,
Dajte od vas da se odbije
Koja zraka i crnu u noć.

**U SLAVU
preuzvišenoga i presvijetloga
gospodina
grofa
FRANJE HALLERA**

od

HALLERKEÖA

dne 17. i 18. listopada 1842.
prigodom
njegova prvoga uzašašća na stolicu bansku
od zemlje
Dalmatinske; Hrvatske
i
Slavonske
sinovi ovijeh zemalja smjerno poklanjaju

Sa svijeh kraja narod leti,
Posvud zveka stoji od mačâ,
Pred njim barjak i bat sveti
Zemlje Zrinjskijeh i Bakačâ.

Djedinska se srebra i zlata
Opet na zrak ruha izvode,
Rek bi njeka čudnovata
Sila uskrisi stare rode.

Vrvi mnoštvo, a okolo
Posvudijer se radost pazi:
Konj od rata hrže i holo
Prah pod jašcem tare i gazi.

Veseo se svudar ori
Glas usklikâ, a vrh svega

Sveti s hramâ tuč govori
I bojna se cijev razlijega.

Plodna 'e ljudstvom svaka strana,
Rodna željom grud je svaka,
Da junačkog svoga Bana
Vrijedno primi rod junakâ.

Slavni Bane, hodi, hodi,
Smjieran Ilir gdje te čeka,
I žarko nam sunce vodi
Bolje sreće, ljepšeg vijeka

Ti to moreš; jer kad šilje
Dobar sinom otac tebe,
Kreposti je izobilje,
Što te meće mjesto sebe.

Mjesto sebe on te meće,
I vrijedan si mjesta toga:
Vid tvoj dakle vrhu sreće,
O, daj upri roda ovoga!

I vidjet ćeš, kako puci,
Kralju i svojijem vjerni odavna,
U veljoj se trude mucu
Djela očuvat starijih slavna.

Pomozi jim, ah, pomози
Kobne od stijene, kâ jim prijeti
Za satrti, što jim bozi
Ne htjedoše nigda uzeti.

Znam, da druga tebe sazda
Krv, neg u nas koja teče:
Al je pravo, pravo vazda,
Makar kako da se reče.

Tijem primi želje ove
I ufanje vagni naše,
Srcu u tvomu da se ozove,
Što nebesa bit nam daše.

Tere nastoj, da u svomu
Ilir glasu, domu i pravu
Živjet smije, i svakomu
Jednak svoju brani slavu.

IZGUBITAK IMENA ILIRSKOGA

O nado naša lijepa, al skoro pala,
Koja nas vrijeme većma pita, neka
Veću nam paka budeš žalost dala
I panuća nam veća bude zveka.

Ti nam obeća da će ka se kala
Imenom novijem **jedna** postat rijeka,
I zamnijet zemljom vječna posvud hvala
Maternjem glasu od ilirskih seka:

Nu što za izliječit slijepce liječnik tvori,
Ne vidi slijepac, a oni koj se hvasta
Vođenjem njega, još je od njega gori.

Čijem od poklije se nebo s zemljom rasta,
Za vlastitom se svaki hasnom mori,
I pošten vođa to 'e što u zimi lasta.

NEDUŽNOST

Jest, kog nijedna ne raspinje muka
I u koga njedrih blagi 'e pokoj tada,
Dok drugih muči đavo od strasti i buka
Svjetska, kao vulkan kad u njima vlada.

Koji kada ga bratska ogrli ruka
Bez zlobe odvrati zagrljaj kao mlada
Djevojka kiti bosiljkova struka,
I koj što 'e bilo ne zna, neg što 'e sada.

On je slobodan, prava bo sloboda
U srcu stoji, gdje još pakost kleta
Slatkoga od mira ne progutnu ploda.

Ljeta mu teku, ma su mirna ljeta -
Al "tko je", pitaš, "komu bog to poda?"
""Ah, štuj ju, štuj ju, to 'e nedužnost sveta!""

HRVATSKIM DJEVAM

Kad hrvatska bude djeva
Domorodni ćutit žar,
I kad što joj naški pjeva
Pjesnik, mio joj bude dar;

Kad zavlada njom žestina
Za domaći bolji vijek;
I kad spozna kakva tmina
Narodu joj krije tijek;

Tek tada će naši dvori
Stojat čvrsto kano ljut,
I tek tad će tko se obori
K nebu opet uzet put.

GROFU ĐURI ERDEDIJU

23. srpnja 1843.

Kud teče Drava, Sava, Kupa voda,
Lijep narod živi, blag i srodan meni,
Lijep i blag narod hrvatskoga roda,
A živi u strašnih još predsuda sjeni.

Što mu s početka Bog i narav poda,
Sad tuđin teži svojim da izmijeni;
I da nanese huda i kleta zгода,
Na goloj bi nam bilo umrijeti stijeni.

No domorodni još zanose glasi,
I domovine bolji dio stoji,
A ufat valja, doć' će i bolji časi.

Dan Đurđev slave nad sve versi moji,
I stoga, Đuro, vazda zdravo da si,
A s tobom, brate, prijatelji tvoji!

SUZA ZAHVALNOSTI nad grobom NIKOLE ŠEBETIĆA,

izabranoga građanina karlovačkoga
koji ostavivši sve svoje
građanskoj bolnici
preminu na 14. siječnja 1844,
proplakana
od
Ubožišta karlovačkoga

Gvoždem su u ruci na glas došli njeki,
I grobe puneć groznu stekli slavu;
A manje j' boljih uvjenčalo glavu
Mirovnim vijencem, za da cvate u vijeki.

Još manje je onih, koji blažeć prijeki
Uboštva udar, kao ti, Niko, pravu
Trpećem ljudstvu daše liječnu travu,
Da manje mjesta bude uzdah jeki.

Al kletvami se ruše bojni stupi, -
I vijenac mira ipak vijek proguta:
Ti sâm svojim djelom pravu vječnost kupi.

Jer tko nevoljnom bolest diže s puta,
Sličan je bogu, i u raj dičan stupi,
Što je uboge oteo bijedi iz skuta.

RIJEČ BRATINSKA

I.

Sustegnu Višnji s povrh zemlje lica
Za časak jedan svedržeću ruku,
Ter eto, mješte da naplati muku
Težaku znojem natopljena klica,

Sunu se crna suncu iz njedar ptica
I čijem joj o zrak kleta krila tuku,
Zadaždje nebo gladom sličnijem vuku,
Pred kijem se puci mrtvi ruše nica.

U sred daleka najprije neman mora
Zabjesni grozna, a pak bliže i bliže
Nesite od usta škripec jaze otvora;

Ter već joj krvav i nas jezik stiže
I tvrda crnog kruha našeg kora,
O groze, o muke, pada niže i niže.

II.

Blijede umrli na vid teška jada
Ter oko ugaslo sad put neba, a sade
Put ljudi kočje, al niotkud nade!
Jer nebo muči a u ljude slaba 'e nada.

Tijem bolji tko je, "kruha!" vičuć pada,
A tko bezbožnij, prije neg se dade
Pokosit, jednom jošte nož popade
I tuđe što je hoće da mu spada.

Niha se svijet, zakoni se nišu,
Seli se ljubav međusobna i ljudi
Dosele braća s bratskijeh ruka uzdišu.

Tresu se vrši sa temelja, a udi
Matere jedne zlotvori se pišu:
Mater bo gladnu nitko svôm ne sudi.

III.

U sred tolike gorke muke i tuge
Pomoć je jedna blagotvornost vaša,
Kijeh jošte u svojoj kući ne ustraša
Bič grozne koju brat vam ćuti kuge.

Jer blaženosti nij na svijetu druge,
Neg što ti izviše dobri Bog donaša
Na oltar metnut Višnjem, nek je paša
Za braću tvoju, za njegove sluge.

Prolazi ruku tvojijeh djelo oholo
I što ti visok um sagradi mine
U mrak vremenâ i vječno duhâ kolo:

Samo ona suza nikad ne pogine
Kuju ti j' bratsko zlo iz duše izbolo,
Samo ona vječnim tamo blijeskom sine.

CESARSKA PROSIDBA

S prijestola zlatna starodavna
Car mlađahan polom svijeta vlada:
Zeus je moći, licem Feb, a strukom
Ahil slavni i desnicom rukom.

U ruci mu munje i gromovi;
Ukraj njega dvoglav oro stoji,
A pod njime narodi bez broja
Njime dični, svakom dobru vični.

Orle drži šibiku od zlata,
Drži orle od zlata jabuku:

Ov put na njoj zlatno slovo piše:
Najljepša je koj dođem u ruku.

Tad sur orle mahnu pod oblake
Noseć sobom gospodstva šibiku
I jabuku od suhoga zlata,
Pak se nebu pod oblacim vije
Tere motri gospodske dvorove
I u njima za cara djevojke,
Gdje da spusti žezlo i jabuku?

Kad to kneške kćeri sagledale,
Vezen rubac svaka razgrtala
Ter se tiho bogu utjecala,
Ne bi li je dopala jabuka.

Al bog dade, Jelisavo jasna,
Od svijeh tebi, jer si mila i krasna,
Pirni prsten u kriocce pade;
Od svijeh tebi, kano Parid njegda
Ali s boljom nego onda kobi,
Oro slavni svu jabuku dade.

HRVAT

Daj slušaj, pobre, u grmu ptića onoga,
Gdje nježne ugrijan ognjem ljubavi
Vjernu drugu pojuć boravi
I dole jekom puni grla iz svoga;
Kom Bog u duši, a duša u oku sjedi,
I kog pretječe blagi mir i slijedi.

O, koja od slastî rijeka onud protiče,
Kako se odzivlju stijene i javljaju
Očinska brda, kud se slijevaju
Vilovni glasi, u koje blažen kliče!
Nije l' ti mio? - o dajda kaži, tko je?
"Hrvat u pjesmi krijepi srce svoje!"

Pak gledaj tamo u polju zmaja onoga,
Gdje vjernu junak kletvu postavi,
"Za kralja i narod" svetoj zastavi,
Pak dole zvekom puni mača svoga;
Kom grom u ruci, munja u oku sjedi,
I kog pretječe grozna smrt i slijedi.

Oh koja od krvi rijeka onud protiče,
Kako sja gvožđe, i kako valjaju

Bojni se ljudi, kud ga tjeraju
Junački gnjevi i kuda sabljom miče!
Nije l' ti strašan? - dajda kaži, tko je?
"Hrvat djedinsko brani pravo svoje!"

PROLOG
dne 29 rujna 1860.

prigodom početka narodnih predstava
u Zagrebu

Vrijeme leti na burnijeh krilih,
Vavijek napred, žurno bez prestanka,
Sve da hoćeš, već se spavat ne da,
Jer odasvud nov ustaje svijet.
Parom danas brodar more brodi,
Živa od munje spaja do dva svijeta,
Put od gvožđa zemlju pasom paše:
Svijet u svem napredovat teži.
Duh čovječji poput rijeke silne
Dospjet hrli ka žuđenu cilju.
Reci rijeki val svoj da uspregne,
Il još luđe, neka natrag teče,
Smiješan bit ćeš, jer sved naprid hiti.

Vrijeme i nam lijep darak doni,
Darak lijep rodnog kazališta,
Za kijem mnokrat već plakahu mnozi
I kog opet uskrisiše bozi.

Moć ćeš opet, o narode slavni,
U zrcalu gledat Talijinu
Povjesnicu minulijeh ljeta,
Slike tebi vazda drage i mile,
Srce čisto, vijernost i poštenje,
Štono sjaju iz tvog oka vedrog.
Vidjet moć ćeš, da tko tebe stvori
Neće dati itko da obori
Djelo vrijedno višnjeg stvorca tvoga.

U ovom ćeš vidjet ogledalu
Slavna djela slavnijeh otaca,
Vidijet ćeš one vitezove,
Casne sine svoje domovine,
Car Lazara, Miloš Obilića,
Frankopana, Zrinovića bana.

Kipi ovi prošlijeh vjekova,
Tužnim crtam često nacrtani,
Kazat će ti što ti radit valja
Da hrvatsku ti proslaviš majku.

Krvne slike pred tvojjjem okom
Prolazit će na ovijeh daskah:
Borbe grozne viteških djedova,
Gvožđe ropsko i sudbina teška.
Al ćeš opet vidjet sunce blago
Bolje sreće nad njihovim licem,
Ter junačko zasjat će im čelo
Vječnim vijencem dične lovorike.

Al i naše vidijet ćeš doba,
Običaje gdjeno smiješne kori
I, pogreške bičem smijeha bijuć,
Od dobrih bolje čudi tvori.

Početak je to sad skori prvi,
Iskra je mala, ugasit ju lasno,
Ali blagim dahom uspirena,
Plam je skoro koji lijepo plamti;
Tako i ova iskra umjetnosti,
Kad ju uspiri dah ljubavi tvoje,
Usplamtit će pod nebo visoko.

Nježno sjeme, netom posijano
Sunca treba, blago da ga grije,
Vedra neba, tiho da mu sjaje,
Kiše blage, a i rose hladne.
I ovo će naše sjeme malo,
Njegovano od hrvatskog roda,
Rast i postat velikijem stablom,
Raširiti svoje grane jake
I uzdići glavu pod oblake,
Nek oholi ini vide puci,
Ki se diče da su duhom jaki,
Da hrvatska zemlja prezirana
Mačem kaznit inostranca znade,
Al i muzâ u njoj da imade.